

Ігор ДРОГОБИЦЬКИЙ

*кандидат історичних наук
викладач кафедри теорії та методики навчання
Івано-Франківського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8718-9544>
e-mail: drogobutsky@ukr.net*

ЕВОЛЮЦІЯ КОНЦЕПЦІЇ РОЗГОРТАННЯ ЗБРОЙНОЇ БОРОТЬБИ З ОКУПАЦІЙНИМИ РЕЖИМАМИ В СЕРЕДОВИЩІ ОУН(Б) (1942–1944)

Наголошено на значенні зовнішніх і внутрішніх чинників у справі кристалізації ідеї національного війська. Представлено особливості уявлень про шляхи досягнення мети діяльності в середовищі керівництва Організації українських націоналістів (бандерівців) (ОУН (б)) у зазначеному хронологічному періоді.

Окреслено бачення представниками названого тодішнього напрямку суспільно-політичного життя краю ролі збройних сил у справі реалізації ідеї національної державності. При цьому наголошено на факті тяглості традиції боротьби за втілення державницьких устремлінь нації.

Висвітлено особливості формування військової доктрини націоналістичного крила національного руху Опору періоду Другої світової війни. Окреслено поступовість та етапність процесу усвідомлення необхідності у створенні власних збройних сил. Хронологію дослідження обумовлено намаганням проаналізувати особливості ідеологічного супроводу процесу розгортання збройних структур. Акцентовано на специфіці реалізації концептуальних напрацювань керівництва націоналістичного руху в обставинах тодішньої дійсності. Цим зумовлено використання у процесі вивчення визначеної теми компаративного підходу.

Вказано на роль зовнішніх чинників, зокрема окупаційних режимів, у процесі формування національних збройних сил, а їхньою присутністю обумовлюється виникнення та утвердження бачення про неминучість боротьби на декілька фронтів у процесі здобуття національної державності.

Стверджено, що в умовах сьогодення розпрацювання вказаної тематики зокрема та втворення об'єктивної картини національної минувшини загалом належать до головних аспектів формування належної державницької позиції у вітчизняному соціумі.

Ключові слова: збройна боротьба, військо, державність, рух Опору, націоналізм, ідеологія, Українська повстанська армія, Українська народна самооборона.

Національно-визвольний рух періоду Другої світової війни загалом і нацистсько-радянський військовий конфлікт зокрема тісно пов'язані з явищем збройного опору

пригноблених народів репресивно-окупаційним системам націонал-соціалізму й більшовизму. Вітчизняний соціум не виняток.

Постання збройних структур у системі націоналістичного крила українського національного руху Опору треба вважати тривалим і багатограним процесом. Вивчення означеної сфери вимагає послідовності, комплексності та системності в аналізі причин, передумов і, власне, еволюції різних військових інституцій. У цьому контексті важливим етапом дослідження стає визначення ідеологічних підвалин збройної активності та необхідності створення національних збройних сил.

Розробка зазначеної тематики уможливило більш повне представлення минулщини вітчизняних збройних сил і розвитку національної військової традиції. В умовах сьогодення належне сприйняття широким загалом цих невід'ємних елементів процесу національного державотворення може розглядатися як дієвий інструмент у протидії окремим інформаційним штампам та історичним перекрученням, що їх застосовують проти вітчизняного соціуму в обставинах інформаційного протистояння.

Історіографічне підґрунтя означеної проблематики представлено напрацюваннями вітчизняних учених із діаспори. Серед них можна виділити як тих, хто був причетний до згаданих подій безпосередньо (наприклад, Микола Лебедь¹), так і тих, хто представляв ідеологічне крило ОУН(б) за кордоном (Петро Мірчук²). Між сучасних українських дослідників окремі аспекти визначеної тематики представлені в роботах грона дослідників. Результатом їхньої праці є як колективні роботи³, так і монографії⁴.

При дослідженні теми акцентовано увагу на зіставленні інформації із джерельних матеріалів, що перебувають у вільному доступі (здебільша це документи націоналістичного крила руху Опору)⁵, з уведеною до наукового обігу у процесі розсекречення архівів радянських спецслужб⁶. Мета статті – висвітлити особливості формування військової доктрини націоналістичного крила національного руху Опору періоду Другої світової війни.

¹ Лебедь М. УПА. Українська Повстанська Армія. Її генеза, ріст і дії у визвольній боротьбі українського народу за Українську Самостійну Соборну Державу. Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2012. Ч. I. Німецька окупація України. 158 с. (Репринт видання [б.м.в.], 1946).

² Мірчук П. Українська Повстанська Армія 1942–1952. Документи і матеріали. Львів: Просвіта, 1991. 448 с. (Репринт видання. Мюнхен, 1953).

³ Організація Українських Націоналістів і Українська Повстанська Армія: історичні нариси / редкол.: С. В. Кульчицький (голова) та ін. Київ: Наукова думка, 2005. 495 с.

⁴ Ільницький В. Карпатський край ОУН в українському визвольному русі (1945–1954). Дрогобич: Посвіт, 2016. 696 с.; Патриляк І. «Перемога або смерть»: український визвольний рух у 1939–1960-х рр. Львів: Часопис, 2012. 512 с.

⁵ Для прикладу: Постанова III Надзвичайного Великого Збору ОУН(б) «За що бореться Українська Повстанча Армія (УПА)» (серпень 1943 р.). *Літопис Нескореної України. Документи, матеріали, спогади* / відп. ред. Я. Лялька; в 2-х кн. Львів: Просвіта, 1993. Кн. I. С. 198–200; ОУН і УПА в 1943 році: Документи / відп. ред. С. Кульчицький; упоряд.: О. Веселова, В. Дзьобак, М. Дубик, В. Сергійчук. Київ, 2008. С. 204–224.

⁶ Наприклад: Із протоколу допиту НКДБ чільного діяча ОУН О. Луцького про засідання проводу ОУН в жовтні–грудні 1943 р. та участь в них Р. Шухевича. *Літопис УПА. Нова серія*. Київ: Торонто, 2007. Т. 10: Життя і боротьба «Тараса Чупринки» (1907–1950). Документи і матеріали / упоряд.: С. Богунов, В. Даниленко, А. Кентій, С. Кокін, В. Лозицький, М. Посівнич. С. 422–426.

Діяльність ОУН(б) у царині розбудови військових структур напередодні нацистсько-радянського зіткнення відбувалася у контексті рішень II Надзвичайного великого збору (II НВЗ) (квітень 1941 р.). Олександр Луцький стверджував, що «в ділянці військовій – конгрес [II НВЗ – *І. Д.*] прийняв постанову, що єдиною силою, при допомозі якої можна створити українську державу є її власна армія, тому організація [ОУН(б) – *І. Д.*] повинна вжити всіх заходів до створення цієї армії»⁷.

Згодом «лінія й тактика боротьби були чітко визначенні в постановах трьох конференцій...: з вересня 1941 р., квітня 1942 р., 1 лютого 1943 р. та постановах III Великого Збору [III НВЗ – *І. Д.*] ОУН (б) із серпня 1943 р. ... в них було стверджено, що: 1) український нарід проводить безкомпромісову боротьбу за власну державу в новій дійсності проти німецьких окупантів, 2) ... подібно, як гітлерівська Німеччина намагається поневолити Україну, большевицька Москва ніколи не зрезигнує з багатих українських земель та завжди намагатиметься відновити своє панування над Україною»⁸. Наголошу, що в наведеному документі чітко простежується перспектива неминучого протистояння у декількох векторах, зокрема антирадянському й антинацистському.

У ракурсі такої будучності треба розуміти тези рішень III НВЗ ОУН(б) (21–25 серпня 1943 р.; Козівський р-н, Тернопільська обл.), якими чітко визначено, що «збройна сила українського народу – це основна передумова перемоги в його боротьбі за УССД [Українську самостійну соборну державу – *І. Д.*] ... Організована збройна й політична сила українського народу – це єдина гарантія успіхів на зовнішньому відтинку нашої боротьби»⁹.

Опосередковано означене спрямування військового будівництва підтверджує інша офіційна документація. У тексті постанов III Конференції ОУН(б) (17–21 лютого 1943 р.) стверджено: «... проведення і здійснення революційно-визвольних планів і цілей нашої боротьби за УССД, небезпека червоного і білого московського чи другого зовнішнього імперіалізму інших народів, окупантські плани і практики німецького імперіалізму, вимоги збереження українських народніх мас та організування їх планової оборони і самооборони перед масовим фізичним винищенням та цілковитим економічним грабунком окупантами, – ставили і ставлять перед нами завдання поширювати, скріплювати та творити нові окремі осередки організованої сили народу»¹⁰. У резолюціях III Конференції ОУН(б) наголошено, що «тільки

⁷ Протокол допиту Луцького Олександра Андрійовича від 31 липня і 1 серпня 1945 р. *Літопис УПА. Нова серія*. Київ; Торонто, 2007. Т. 9: Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: протоколи допитів заарештованих радянськими органами державної безпеки керівників ОУН і УПА. 1944–1945 / упоряд.: О. Ішук, С. Кокін. С. 332.

⁸ Прокоп М. «Вировий В. В.» Сталінсько-большевицькі імперіалістичні намагання і наша відповідь. *Літопис Української Повстанської Армії*. Торонто: Вид-во «Літопис УПА», 1995. Т. 24: Ідея і Чин: орган Проводу ОУН, 1942–1946 / ред.: Ю. Маївського і Є. Штендери. С. 293.

⁹ Постанови III-го Надзвичайного Великого Збору Організації Українських Націоналістів, що відбувся в днях 21–25 серпня 1943 р. (неповний текст). *Літопис Української Повстанської Армії*. Торонто: Вид-во «Літопис УПА», 1995. Т. 24. С. 236–237.

¹⁰ Постанови III Конференції Організації Українських Націоналістів Самостійників Державників (неповний текст). *Літопис Української Повстанської Армії*. Торонто: Вид-во «Літопис УПА», 1995. Т. 24. С. 139.

організований збройно-політичний чин українського народу під керівництвом його революційно-визвольного проводу доведе до створення УССД»¹¹.

Треба вважати, що вирішальну роль у концептуалізації розбудови збройних сил відіграли засідання Центрального проводу (ЦП) ОУН (б) (9–13 квітня 1943 р.)¹² та згаданого III НВЗ ОУН(б), який фактично готувався як IV Конференція. У програмних документах III НВЗ зазначено: «Перехід до нової тактики йшов у боротьбі і був диктований не теоретичними міркуваннями, але вимогами самого життя. Практика вспіла дати докази правильності цих змін. III-ій Надзвичайний Великий Збір ОУН прийняв до відома тактику в минулому та визнав правильним її перехід до збройних форм»¹³. Загалом же «справу збройної сили» визнавали однією з найбільш значущих поряд із напрацюванням програми дій у випадку повернення більшовицького режиму і питаннями об'єднання¹⁴.

У постановах III НВЗ констатовано: «Сучасний період визвольної боротьби українського народу позначається великим зростом національної свідомості й політичної активності на всіх землях, що виявляється ... в безпосередній участі мас в боротьбі, зокрема у її нових самооборонних та військових формах. ... Тільки одно-стайною боротьбою український народ здобуде Українську Самостійну Соборну Державу. Тому нашим завданням є залучити якнайширші народні маси до планової, активної боротьби. В сучасний передреволюційний період залучування народніх мас до боротьби проходить у формі їх активної участі: а) в політичних діях, б) в самооборонних діях, в) у військових діях. ... Збройна сила українського народу – це основна передумова перемоги в його боротьбі за УССД»¹⁵. Саме серпнем 1943 р. датована і листівка з текстом постанови III НВЗ ОУН(б) «За що бореться Українська Повстанча Армія (УПА)» зі стислим викладом програмових цілей збройної боротьби¹⁶.

Доречно констатувати, що 1943 р. позначився закінченням кристалізації доктрини, зміст якої зводився до твердження про те, що «Української держави не побудуємо, спираючись тільки на засобах пропаганди. Там, де вона не вистарчає, мусить прийти чинник сили. ... Сьогоднішня ситуація ... вимагає спішного перетворювання народу в один спаяний фронт. Вона змушує до творення в прискішеному темпі збройної сили та певних органів державного апарату»¹⁷.

При цьому керівництво організації чітко означає основних противників – нацизм і більшовизм. Протистояння з ними обумовлювало необхідність боротьби на два фронти. Це вказувало на необхідність формування національних збройних сил. Констатовано, зокрема, що «на українській території вже четвертий рік кипить

¹¹ Постанови III Конференції Організації Українських Націоналістів... С. 139.

¹² Витяг із протоколу допиту Степаняка М. Д. (від 25 серпня 1944 р.). *Літопис УПА. Нова серія*. Київ; Торонто, 2007. Т. 9. С. 87–89.

¹³ Постанови III-го Надзвичайного Великого Збору Організації Українських Націоналістів. С. 227.

¹⁴ Там само. С. 228.

¹⁵ Там само. С. 236.

¹⁶ Постанова III Надзвичайного Великого Збору ОУН(б)... Кн. I. С. 198–200.

¹⁷ Палідович М. «Моряк Ю. М.». Одним фронтом назустріч майбутньому. *Літопис Української Повстанської Армії*. Торонто: Вид-во «Літопис УПА», 1995. Т. 24. С. 237–

велетенська боротьба двох кольосів ... Україна тієї війни не розпочинала, але мусить її кінчити, коли не хоче загинути»¹⁸.

Однією із заперук успіху обраного напрямку військової діяльності вважали згуртування народу та належне спрямування його потуги. У пропагандивних документах стверджувалося, що «тільки організований і озброєний нарід зможе вдержатися й перемогти в переломові дні заломлювання і пересування фронтів і кордонів на Сході, в дні поразок одного імперіалізму й змагань другого відновити своє панування над Україною»¹⁹.

Значення широких мас у процесі творення збройних сил вдало констатовано в пізніших інструктивних матеріалах: «Сучасну імперіалістичну політику вважає український народ найдогіднішим моментом, щоб скинути ярмо загарбників, знищити їхню силу та створити УССД. Цій найвищій меті підпорядкував український народ всі свої сили. Для цієї мети створив теж і власну збройну силу УПА, яка збройним чином має знищити ворога і досягнути перемогу»²⁰. Як видно, пропагандисти ОУН(б) у цьому конкретному випадку не акцентували на значенні організації у вказаному процесі, наголошуючи на народному вимірі протистояння з окупантом.

До складових бачення протистояння з агресорами та реалізації мети у вигляді УССД потрібно віднести ідею про необхідність розгортання антиімперських виступів уярмлених народів. У цьому контексті стверджено, що «з хвилею, коли ... Москва і Німеччина, розпорошили свої сили ... на поле бою виринули поневолені народи. Розгорілися партизанські бої на запліллях імперіалістичних фронтів. Потворилися національні армії поодиноких народів і почали бити імперіалістичних загарбників. Загорівся повстаннями Кавказ, Балкани і Прибалтійські країни. Ні Москва, ні німці не в силі припинити цих повстань»²¹. Михайло Степаняк стверджував, що один з способів активності збройних одиниць, підпорядкованих ОУН(б), передбачав просування «на схід України і навіть за її межі, аж до Кавказу, в Білорусію і т. д., де піднімати народи до повстання проти СРСР»²².

Водночас простежується намагання обґрунтувати наявною дійсністю невідворотність створення національних збройних сил – «боротьба коштує Україні дуже дорого. Однак шойно така люта і безоглядна боротьба могла збудити Україну і відкрити очі всім без виїмку Українцям, що одинокий вихід і спасіння – це стати такими ж лютими і безпощадними, як і вороги, створити таку ж тверду і на все рішену армію, як її мають вороги, і тоді, коли вороги скривавляться і втомляться довгою війною, кинути цю армію до вирішного бою за свою справу»²³.

¹⁸ Стрілецькі вісті. Орган Військового Штабу Воєнної Округи (ВШВО) II. 1944. Ч. 2. *Літопис УПА. Нова серія*. Київ; Торонто, 2009. Т. 13: Воєнна Округа УПА «Буг» 1943–1952. Документи і матеріали / упоряд.: В. Мороз, О. Вовк. Кн. II. С. 390.

¹⁹ Волошин Р. «Борисенко А. С.» На шляхах збройної боротьби. *Літопис Української Повстанської Армії*. Торонто: Вид-во «Літопис УПА», 1995. Т. 24. С. 246–247.

²⁰ Командирам і політвиховникам відділів і підвідділів УПА-3 «Буг» («Буг» VI, 15 березня 1945 р.). *Літопис УПА. Нова серія*. Київ; Торонто, 2008. Т. 12, кн. I. С. 167. Порів.: Piwowarczyk J., *Etyczny sens tej wojny. Doświadczenia lat wojny 1939–1945. Fakty. Postawy. Refleksje* / red. W. Bartoszewski. 2 wyd. Kraków: Znak, 2009. S. 462, 464.

²¹ Стрілецькі вісті... С. 390.

²² Витяг із протоколу допиту Степаняка М. Д. (від 25 серпня 1944 р.). С. 92–93.

²³ Стрілецькі вісті... С. 390.

Варто відзначити, що при формулюванні визначальних причин постановня збройних загонів керівництво ОУН(б) брало до уваги наявні умови військово-політичної дійсності. Так, командувач групи «Турів» на Північно-Західних українських землях (ПЗУЗ) Юрій Стельмашук у матеріалах слідчої справи, по стилю відредагованих працівниками радянських органів безпеки, головною передумовою процесу розгортання збройних загонів під егідою ОУН(б) вважав необхідність протистояння Червоній армії (ЧА)²⁴.

Подібна лінія притаманна свідченням М. Степаняка, який, згідно з протоколом допиту, стверджував, що нагальність потреби організації збройних сил з об'єднанням для цього зусиль усіх течій національно-визвольної гілки українського руху Опору обумовлювалася перспективою оволодіння територією України військами ЧА. У цьому контексті збройне повстання проти більшовиків розглядали як один із чинників тиску на союзників СРСР по антигітлерівській коаліції у справі підтримки ними ідеї незалежності України. Власне для здійснення цього виступу й потрібні були збройні сили²⁵.

Отже, керівництво ОУН(б) розглядало збройну боротьбу як один із вирішальних чинників досягнення основної мети руху. Водночас кристалізація бачення форм такого роду активності, його тактичних завдань, як і саме постановня збройних структур відбувалися на тлі дискусій.

Вагомою спонукою до розгортання військового будівництва як на стратегічному, так і на тактичному рівнях потрібно вважати обставини окупаційної дійсності. На певному етапі діяльність ЦП ОУН(б) у зазначеній царині характеризувалася запізнілістю відповіді відносно викликів, що виникали. Неоднозначним треба вважати намагання ОУН(б) жорстко зберегти за собою абсолютну першість у справі творення національного війська. Проте безсумнівним залишається факт, що військове будівництво, започатковане й розвинене представниками націоналістичного крила національного руху Опору в часі радянсько-нацистського конфлікту, стало не тільки фундаментальним елементом боротьби за УССД у середині ХХ ст., а й вагомим чинником реалізації цієї складової національної ідеї наприкінці ХХ ст.

REFERENCES

1. Ilnytskyi, V. (2016). *Karpatskyi kraj OUN v ukrainskomu vyzvolnomu rusi (1945–1954)*. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
2. Iz protokolu dopytu NKDB chilnoho diiacha OUN O. Lutskoho pro zasidannia provodu OUN v zhovtni–hrudni 1943 r. ta uchast v nykh R. Shukhevycha. (2007). In S. Bohunov, V. Danylenko et al (Comps.), *Litopys UPA. Nova seriia* (Vol. 10, pp. 422–426). Kyiv; Toronto [in Ukrainian].
3. Komandyram i politykhnovnykam viddiliv i pidviddiliv UPA-Z «Buh» («Buh» VI, 15 bereznia 1945 r.). (2008). In *Litopys UPA. Nova seriia* (Vol. 12(1), p. 167). Kyiv; Toronto [in Ukrainian].
4. Kulchytskyi, S. V. (Ed.). (2005). *Orhanizatsiia Ukrainskykh Natsionalistiv i Ukrainska Povstanska Armiia: istorychni narysy*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

²⁴ Протокол допиту Стельмашука Юрія Олександровича від 9 лютого 1945 р. *Літопис УПА. Нова серія*. Т. 9. С. 431.

²⁵ Витяг із протоколу допиту Степаняка М. Д. (від 25 серпня 1944 р.). С. 85–86.

5. Kulchytskyi, S. V. (Ed.). (2008). *OUN i UPA v 1943 rotsi: Dokumenty*. Kyiv [in Ukrainian].
6. Lebed, M. (2012). UPA. Ukrainska Povstanska Armiia. Yii geneza, rist i dii u vyzvolnii borotbi ukrainskoho narodu za Ukrainsku Samostiinu Sobornu Derzhavu (Vol. 1). Ivano-Frankivsk: Nova Zoria. (Original work published 1946) [in Ukrainian].
7. Mirchuk, P. (1991). *Ukrainska Povstanska Armiia 1942–1952. Dokumenty i materialy*. Lviv: Prosvita. (Original work published 1953) [in Ukrainian].
8. Palidovych, M. (1995). «Moriak Yu. M.». Odnym frontom nazustrich maibutnomu. In *Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii* (Vol. 24, pp. 237–243). Toronto: Vyd-vo «Litopys UPA» [in Ukrainian].
9. Patryliak, I. (2012). «Peremoha abo smert»: ukrainskyi vyzvolnyi rukh u 1939–1960-kh rr. Lviv: Chasopys [in Ukrainian].
10. Piwowarczyk, J. (2009). Etyczny sens tej wojny. In W. Bartoszewski (Ed.), *Doswiadczenia lat wojny 1939–1945. Fakty. Postawy. Refleksje* (pp. 462, 464). (2nd rev. ed). Kraków: Znak [in Polish].
11. Postanova III Nadzvychainoho Velykoho Zboru OUN (b) «Za shcho boretsia Ukrainska Povstancha Armiia (UPA)» (serpen 1943 r.). (1993). In Ya. Lialko (Ed.), *Litopys Neskorenoi Ukrainy. Dokumenty, materialy, spohady* (Vol. 1, pp. 198–200). Lviv: Prosvita [in Ukrainian].
12. Postanovy III Konferentsii Orhanizatsii Ukrainskykh Natsionalistiv Samostiinykiv Derzhavnykiv (nepovnyi tekst). (1995). In Yu. Maivskyi, Ye. Shtendera (Eds.), *Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii* (Vol. 24, p. 139). Toronto: Vyd-vo «Litopys UPA» [in Ukrainian].
13. Postanovy III-ho Nadzvychainoho Velykoho Zboru Orhanizatsii Ukrainskykh Natsionalistiv, shcho vidbuvsia v dniakh 21–25 serpnia 1943 r. (Nepovnyi tekst). (1995). In Yu. Maivskyi, Ye. Shtendera (Eds.), *Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii* (Vol. 24, pp. 236–237). Toronto: Vyd-vo «Litopys UPA» [in Ukrainian].
14. Prokop, M. (1995). «Vyrovnyi V. V.» Stalinsko-bolshevytski imperialistychni namahannia i nasha vidpovid. In Yu. Maivskyi, Ye. Shtendera (Eds.), *Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii* (Vol. 24, p. 293). Toronto: Vyd-vo «Litopys UPA» [in Ukrainian].
15. Protokol dopytu Lutskoho Oleksandra Andriiovycha vid 31 lypnia i 1 serpnia 1945 r. (2007). In O. Ishchuk, S. Kokin (Comps.), *Litopys UPA. Nova seriia* (Vol. 9, p. 332). Kyiv; Toronto [in Ukrainian].
16. Protokol dopytu Stelmashchuka Yuriia Oleksandrovycha vid 9 liutoho 1945 r. (2007). In O. Ishchuk, S. Kokin (Comps.), *Litopys UPA. Nova seriia* (Vol. 9, p. 431). Kyiv; Toronto [in Ukrainian].
17. Striletski visti. Orhan Viiskovoho Shtabu Voiennoi Okruhy (VSHVO) II. 1944. Ch. 2. (2009). In V. Moroz, O. Vovk (Comps.), *Litopys UPA. Nova seriia* (Vol. 13(2), p. 390). Kyiv; Toronto [in Ukrainian].
18. Voloshyn, R. (1995). «Borysenko A. S.» Na shliakhakh zbroinoi borotby. In *Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii* (Vol. 24, pp. 246–247). Toronto: Vyd-vo «Litopys UPA» [in Ukrainian].
19. Vytiah iz protokolu dopytu Stepaniaka M. D. (vid 25 serpnia 1944 r.). (2007). In *Litopys UPA. Nova seriia* (Vol. 9, pp. 87–89). Kyiv; Toronto [in Ukrainian].

Ihor DROHOBYTSKYI

Ph.D. in History,

*Lecturer of the Department of Theory and Methods of Education
of Ivano-Frankivsk Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education*

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-8718-9544>

e-mail: drogobutsky@ukr.net

AN EVOLUTION OF THE CONCEPT OF THE DEPLOYMENT OF AN ARMED STRUGGLE AGAINST THE OCCUPATION REGIMES AMONG OUN(B) (1942–1944)

The article covers the features of the military doctrine formation of the national resistance movement's nationalist wing during World War II. The gradual process of forming a conscious conviction to create its own armed forces is outlined.

The specificity of the conceptual military developments of the nationalist movement's leadership in the objective circumstances of the time is emphasized. This predetermines the use of a comparative approach in the process of research.

Emphasized the importance of external and internal factors in the crystallization of the idea of the national army. Ideas about ways of achieving the goal of activities in the OUN(B) leadership environment in the designated chronological period are specified.

The role of external factors, in particular occupation regimes, in the process of formation of national armed forces is pointed out. Their presence led to the emergence and assertion of the inevitability of struggle on several fronts while gaining national statehood.

The vision of the role of the armed forces in the realization of the idea of national statehood is represented by the representatives of the direction mentioned above of social and political life. The author stressed the tradition of fighting for the realization of the nation's state aspirations. Working on outlined topics and creating an objective picture of the national past relate to the essential aspects of the formation of a proper state position in society.

Keywords: armed struggle, army, statehood, resistance movement, nationalism, ideology, Ukrainian Insurgent Army, Ukrainian People's Self-Defense.

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ УКРАЇНОЗНАВСТВА ім. І. КРИП'ЯКЕВИЧА

НОВІТНЯ ДОБА

ВИПУСК 7

Львів 2019

УДК 94(477)“19/20”

Новітня доба / гол. ред. Михайло Романюк; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2019. Вип. 7. 272 с.

У збірнику представлено дослідження з новітньої української та світової історії за період від Першої світової війни і до сьогодення. Наголошено на закономірностях й особливостях розвитку суспільно-політичних і націєтворчих процесів в Україні у контексті історії європейських народів, зокрема становища українського суспільства в умовах тоталітарних режимів. Розкрито особливості українського визвольного руху, воєнної історії, формування державних інституцій, роль культури у становленні громадянського суспільства, вивчення джерел та історичної біографістики.

Contemporary era / [resp. ed. Mykhailo Romaniuk; I. Krypiakievych Institute of Ukrainian Studies NAS of Ukraine. Lviv, 2019. Issue 7. 272 p.

The collection presents studies on modern Ukrainian and world history from the First World War to the present. Emphasis is placed on the regularities and features of the development of socio-political and nation-building processes in Ukraine in the context of the European nations' history, in particular the position of Ukrainian society under totalitarian regimes. The features of the Ukrainian liberation movement, military history, formation of state institutions, the role of culture in the development of civil society, the study of sources and historical biography are revealed.

Рекомендувала до друку вчена рада
Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України
(протокол № 11 від 17.12.2019 р.)

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Романюк Михайло Васильович, к.і.н. (Україна)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Голембійовська-Тобіаш Анета (Gołębiowska-Tobiasz Aneta), dr (Польща)

Дзєньковський Томаш (Dzieńkowski Tomasz), dr (Польща)

Красівський Орест Якубович, д.і.н., проф. (Україна)

Муравський Олег Іванович, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Пасіцька Оксана Ігорівна, к.і.н. (Україна)

Патер Іван Григорович, д.і.н., проф. (Україна)

Руда Оксана Василівна, к.і.н. (Україна)

Сова Андрій Олегович, к.і.н., доц. (Україна)

Соляр Ігор Ярославович, д.і.н., с.н.с. (Україна)

Стасюк Олександра Йосипівна, к.і.н., с.н.с. (Україна)

Трофимович Лілія Володимирівна, к.і.н., доц. (Україна)

Цецик Ярослав Петрович, к.і.н., доц. (Україна)

ISSN 2409-434X

© Інститут українознавства
ім. І. Крип'якевича НАН України, 2019

ЗМІСТ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ

PASITSKA Oksana. Ukrainian individual entrepreneurship in Halychyna in the first third of the 20 th century: state and features of development	3
ФІНОГЕНОВ Олег. «Українське питання» в діяльності Західноукраїнського товариства Ліги Націй	12
ПІДШИБЯКІН Сергій. Операція чи «котел»: Дебальцівські події початку 2015 року у візях української громадської думки	23
ПОПКО Сергій. Військові навчання та миротворчі операції Збройних сил України (2014–2016)	38
ПОЛТАВЕЦЬ Юрій. Культурне життя, організація дозвілля та побуту в Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного	48

ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ ХХ СТОЛІТТЯ

СТЕФАНІВ Василь. Релігійне питання в ідеології європейських націоналістичних рухів та український інтегральний націоналізм у міжвоєнну добу: порівняльний аналіз	58
ФУТАЛА Василь. Чи була зрада в ОУН? (Історіографічні оцінки причин і передумов розколу націоналістичної організації у 1940 році)	75
БАЛЕЦЬКА Людмила. Протистояння УПА з радянськими партизанами та поляками на Камінь-Каширщині (1943–1944)	89
ДРОГОБИЦЬКИЙ Ігор. Еволюція концепції розгортання збройної боротьби з окупаційними режимами в середовищі ОУН(б) (1942–1944)	100
ІСАЮК Олеся. Мережа спротиву членів ОУН(б), ув'язнених у концтаборі Аушвіц: приклад трансформації тактики виживання в тактику спротиву на основі досвіду підпільного протистояння	108
НАДУРАК Наталія. Ідейне протистояння українських зарубіжних і радянських дослідників в оцінці діяльності ОУН	124
ПАГІРЯ Олександр. ОУН та УПА в контексті визвольних рухів: спроба компаративного аналізу	150

ПОСТАТІ

ПАТЕР Іван. Ольгерд Бочковський: ставлення чехів і Томаша Гарріга Масарика до українського питання	178
ПОСІВНИЧ Микола. Отець Степан Онишкевич: творець і будівничий ЗУНР	217
SOVA Andrii. Physical education professor Stepan Haiduchok: the formation of a worldview	226
ЗАЙЦЕВ Юрій. Михайло Сорока – моральний символ борців за волю України 1940–1980-х років	234

ОСОБЛИВИЙ ПОГЛЯД

ГАВРИЛІВ Ігор. До питання актуальності державотворчої програми Організації Українських Націоналістів	244
---	-----

ОГЛЯДИ ТА РЕЦЕНЗІЇ

ARTYMYSHYN Yulia. [Рец. на:] Roman Kabachyi «Exiled to the Steppes. The Deportation of Ukrainians from Poland to South of Ukraine in 1944–1946»	258
РОМАНЮК Михайло. [Рец.]: Історія УПА на Тернопільщині [на]: Волянюк С. Історія воєнної округи УПА «Лисоня»	262